

Природно-ресурсний потенціал національної економіки

Природно-ресурсний потенціал (ПРП) – це сукупність природних ресурсів та природних умов, які властиві певній території. Він є важливим фактором розміщення та розвитку її продуктивних сил і визначається кількістю, якістю, сполученням природних ресурсів території.

Природні ресурси – це всі ті елементи, властивості або результати функціонування природних систем, які використовуються або можуть бути використані в майбутньому для одержання сировини, палива, енергії, продовольства тощо. До них відносять продукти харчування, мінеральну сировину, енергоносії, повітря, воду, життєвий та повітряний простір, об'єкти задоволення естетичних потреб. Категорія „природні ресурси” вказує на безпосередній зв'язок природи з господарською діяльністю людини, що нерідко призводить до негативних суспільних явищ, завдаючи природі великої шкоди. Процес взаємодії людини з довкіллям по суті своїй двоєдиний. З одного боку, це – використання природних ресурсів, а з іншого, – вплив на довкілля і необхідність брати до уваги природоохоронні процеси.

Природні умови – це тіла й сили природи, які мають істотне значення для життя і діяльності суспільства, але не беруть безпосередньої участі у виробничій і невиробничій діяльності людей.

Компоненти природи стають природними ресурсами тоді, коли людина залучає їх у процес виробництва як предмет або засіб праці. У випадку опосередкованого впливу на економічну діяльність, ці компоненти природного оточення оцінюються або як природні умови, або як системні компоненти природного середовища функціонування продуктивних сил. Таким компонентом, наприклад, є глибокі надра землі, які ми поки не можемо використати в якості ресурсу, але знаємо про їх існування. Природно-ресурсний потенціал є багатоконпонентним.

Сучасні дослідники виділяють такі складові природно-ресурсного потенціалу:

- 1) **земельні** (44,4% від загального обсягу ПРП України): землі сільськогосподарського призначення, землі населених пунктів, землі промисловості, транспорту, зв'язку, землі природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення, землі лісового фонду, землі запасу, землі водного фонду;
- 2) **мінерально-сировинні** (28,3%); за характером використання мінеральні ресурси поділяють на три групи: паливно-енергетичні, рудні та нерудні. Особливістю розміщення мінеральних ресурсів є їх нерівномірне поширення в надрах землі;
- 3) **водні** (13,1%); водні ресурси застосовують в енергетичній галузі, вони є джерелом виробничого й побутового водопостачання, а також простором розміщення підприємств та шляхів водного транспорту. Рівень забезпеченості більшої частини України водними ресурсами є недостатнім і

визначається формуванням річкового стоку, наявністю озер, боліт, штучних водоймищ, підземних та морських вод;

4) **природно-рекреаційні ресурси** (9,5%); становлять собою особливий вид ресурсів, а саме – гармонійне просторове поєднання земельних, водних, кліматичних, культурно-ландшафтних та гідромінеральних ресурсів. Воно забезпечує в комплексі відновлення та розвиток життєвих сил людини, витрачених у процесі трудової діяльності, що слугує для регенерації здоров'я і підтримки працездатності населення, а також для культурно-освітньої діяльності. До рекреаційних ресурсів відносять об'єкти і явища природного походження для відпочинку і туризму;

5) **лісові** (4,2%); зараз основним господарським призначенням лісів є сировинне забезпечення промисловості, де головним продуктом користування є деревина, тобто промислова сировина для деревообробної, целюлозно-паперової, лісохімічної промисловості;

б) **фауністичні**, мисливсько-рибальські (0,5%). Основними фауністичними ресурсами, які мають господарське значення, є мисливські, рибні та медоносні ресурси бджільництва.

Іноді виділяють окремо в якості компонентів ресурсів просторові ресурси, кліматичні, геотермальні, енергетичні ресурси приливів та відливів, ресурси атмосферного повітря тощо.

Природні ресурси оцінюються також за ознаками належності до ресурсної бази розвитку певних видів виробництва:

- промислові природні ресурси;
- сільськогосподарські природні ресурси;
- культурно-ландшафтні ресурси розвитку рекреаційної галузі;
- ресурси просторового розміщення галузей інфраструктури (транспортних шляхів, ліній зв'язку тощо).

За цільовим призначенням природні ресурси поділяються на: матеріальні, пізнавальні, естетичні, рекреаційні тощо. *За рівнем необхідності для життя людини* природні ресурси поділяються на: вкрай необхідні (повітря, вода, їжа) і відносно байдужі.

На території України знаходиться 5% природних ресурсів світу, понад 7 тис. розвіданих родовищ 94 видів корисних копалин: залізні та марганцеві руди, кухонна сіль, кам'яне вугілля, боксити, мідні руди, сірка, калійна сіль, ртуть, графіт тощо. Імпорту залежність Україна відчуває в поставках нафти, природного газу, руд кольорових металів, фосфоритів тощо.

Природні ресурси оцінюються за ознаками вичерпності, за якими вони поділяються на дві групи: **вичерпні** (більшість ресурсів) та **невичерпні** (тепло землі й сонця, енергія води та вітру). Якщо ресурси можуть бути штучно або через природні механізми відновлені, як-то: лісові насадження, фауністичний світ, ґрунт, водні ресурси тощо, вони вважаються **відновлювальними**.

Дедалі більшої популярності в сучасному світі набуває концепція „**зеленого виробництва**”, нешкідливого для суспільства та природи.

Використана література:

1. Яковенко Р. В. Національна економіка : навч. посіб. / Роман Яковенко. – Кіровоград : „Пік”, 2009. – 548 с. : іл.
2. Яковенко Р. В. Національна економіка : навч. посіб. / Роман Яковенко. – [2-ге вид., випр.]. – Кіровоград : „КОД”, 2010. – 548 с. : іл.
3. Яковенко Р. В. Тлумачний англо-український словник економічних термінів з елементами теорії та проблематики. Дидактичний довідник / Роман Яковенко. – [Вид. 2-ге, випр.]. – Кіровоград : видавець Лисенко В.Ф., 2015. – 130 с.
4. Яковенко Р. В. Основи теорії економіки для технічних спеціальностей : навч. посіб / Роман Яковенко. – Кіровоград : „Поліграф-Сервіс”, 2009. – 120 с. : іл.
5. Яковенко Р. В. Державне регулювання економіки : конспект лекцій / Роман Яковенко. – Кіровоград : КНТУ, 2012. – 40 с. : іл.

Р. В. ЯКОВЕНКО,
к.е.н., доцент